The Founder President

Late. Barrister A. R Antulay

KONKAN UNNATI MITRA MANDAL'S

VASANTRAO NAIK COLLEGE OF ARTS & COMMERCE

Late. Barrister A. R. Antulay Educational Campus,
Murud - Janjira, Dist- Raigad, 402401 (MS),
Reaccredited With 'B' Grade by NAAC

ICSSR SPONSORED

One Day National Interdisciplinary Conference on

"Relevance of Tourism and its impact in Development in emerging economy of India with special reference to Maharashtra"

On Saturday 29th July 2017

Special Issue of an International

SCHOLARLY RESEARCH JOURNAL FOR INTERDISCIPLINARY STUDIES

Impact Factor SJIF (2016) - 6.177
UGC Approved Sr. No. 45269, ISSN- 2319-4766

CONVENER & CO ORDINATOR

. Rangoonwala,
Principal, V. N. College, Murud - Janjira
Web-Site: vncmj.edu.in
E-mail: vrnaikcollege@gmail.com

INDEX

SR. NO	TITLE & AUTHOR NAME	PAGE NO.
1	**HISTORY AND TOURISM IN INDIA** *Dr. Mukund A. Devarshi*	1-3
2	**HISTORY, LITERATURE AND TOURISM: AN OVERVIEW** *Dr. Nirmala S. Padmavat & Dr. Ganpat Gatti*	4-6
3	**HISTORY OF TOURISM: IMPACTS OF TOURISM ON SOCIO-ECONOMIC OUTLOOK** *Dr.(Mrs.) Ratnaprabha D. Mhatre*	7-8
4	**PUNE AS A TOURIST PARADISE** *Dr. Nalini Avinash Waghmare*	9-14
5	**HISTORY OF FOOD CULTURE OF RAIGAD DISTRICT WITH SPECIAL REFERENCE TO SPICES PREPARATIONS AND ITS UTILISATION IN THE DEVELOPMENT OF ECO-TOURISM** *Mehul Patil*	15-18
6	**POTENTIAL OF HISTORICAL TOURIST PLACES IN RATNAGIRI DISTRICT** *Prof. Prasad Suresh Bhagwat*	19-23
7	**HISTORICAL PLACES IN PUNE CITY AS A TOURIST VIEW** *Dr. Jalindar Bhosale*	24-28
8	**KUDA CAVES: HERITAGE TOURIST RECOURSE SITE IN RAIGAD DISTRICT** *Dr. Janardan K. Kamble*	29-32
9	**SPIRITUAL TOURISM IN PUNE CITY** *Mrs. Seema Bhosale & Mr. Jadhav Rohan*	33-37
10	**SELECTED HISTORICAL AND GLORIOUS TOURIST PLACES IN MAHARASHTRA** *Muneshwar G.D*	38-40
11	**HERITAGE SITES IN MAHARASHTRA** *Prof. Pradeep Mohan Kamble*	41-43

62	महाराष्ट्रातील पर्यटन व पर्यटन विकास *डॉ. सुधाकर चंपतराव लहुपचांग*	280-284
63	'महाराश्ट्रातील पर्यटन विकासांचा आर्थिक विकांसावर झालेला परिणाम *प्रा. डॉ. तानाजी लोखंडे*	285-288
64	कोकणाचा ऐतिहासिक वारसा व निसर्ग सौंदर्य पर्यटन उदयोगाला पुरक *प्रा. डॉ. सुभाश लक्ष्मण म्हात्रे*	289-291
65	महाड एक ऐतिहासिक पर्यटनाचा वारसा लाभलेले नामवंत ठिकाण *प्रा. तुळशीदास मोकल*	292-295
66	पंढरपूर– एक पर्यटन स्थळ *प्रा. डॉ. स्वराली चंद्रकांत कुलकर्णी*	296-299
67	भारताच्या विकासात किल्ल्यांची भूमिका *प्रा. डॉ. संजय उत्तम बेंद्रे*	300-302
68	पर्यटनाचे अर्थशास्त्रीय व सामाजिक विष्लेशण *प्रा.भोसले कानिफ सदाशिव*	303-306
69	महाराष्ट्रातील आदिवासी महादेवकोळी जमातीचे भौगोलीक निवास्थान, उदरनिर्वाह आणि पर्यटनातून विकास *प्रा. श्री. यशवंत ढवळा भांडकोळी*	307-313
70	महाराश्ट्रातील पर्यटन आणि रोजगार निर्मिती *श्री. मुरलीधर पंडीत गायकवाड*	314-318
71	कोकणातील पर्यटन व्यवसायाचा आर्थिक अभ्यास *प्रा. दत्ता उत्तमराव कुंटेवाड*	319-321
72	म्हसळा तालुक्यातील अविकसित पर्यटन स्थळांचे आर्थिक व सामाजिक विकासातील महत्व *प्रा. श्री. शिरीष चंद्रकांत समेळ*	322-329
73	आर्थिक पर्यटन *रसिका म्हात्रे & सुप्रिया सु. पाटील*	330-333
74	ग्रामीण पर्यटन *प्रा. डॉ. स्मिता मनोज भोईर*	334-336

ISSN 2319-4766 SJIF 2016-6.177

महाड एक ऐतिहासिक पर्यटनाचा वारसा लाभलेले नामवंत ठिकाण

प्रा. तुळशीदास मोकल, *इतिहास विभाग प्रमुख, को.ए.सो. डॉ.सी.डी.देशमुख वाणिज्य सौ. के. जी. ताम्हाणे कला महाविद्यालय, रोहा – रायगड*

प्रस्तावना: पर्यटनातील ऐतिहासिक पर्यटन हे एक महत्वाचे पर्यटन असून कोणतेही पर्यटक सर्वाधिक भेटी या ऐतिहासिक पर्यटन स्थळांना देत असतात. महाड हे एक असाच ऐतिहासिक पर्यटनाचा वारसा लाभलेले नामवंत ठिकाणांपैकी एक ठिकाण आहे. सावित्री नदिच्या काठी वसलेले प्राचीन कालखंडातील एक व्यापारी बंदर. फ्रेंच प्रवासी डी. कॅस्ट्राने महाडच्या बंदराचा उल्लेख आपल्या प्रवास वर्णनात केला आहे. अशा या महाडला प्राचीन, मध्ययुगीन व आधुनिक कालखंडात ऐतिहासिक स्थळांचा समृध्द असा वारसा लाभला आहे. म्हणूनच हे ठिकाण ऐतिहासिक पर्यटनाचा वारसा लाभलेले नामवंत ठिकाण ठरले आहे.

2. उद्देश

1. महाड या ठिकाणच्या ऐतिहासिक स्थळांची माहिती करुन देणे.
2. महाड या ठिकाणच्या ऐतिहासिक स्थळांचे महत्व पटवून देणे.
3. महाड या ठिकाणच्या दुर्लक्षित ऐतिहासिक स्थळांना लक्षित करणे.

3. **माहिती संकलन:** या शोध निबंधात महाडमधील ऐतिहासिक पर्यटनस्थळांचा अभ्यास करताना त्या–त्या कालखंडातील ऐतिहासिक नोंदी, पर्यटन स्थळांबद्दल इतरांनी नोंदविलेली मते, घटलेल्या घटना व घडामोडी यांची माहिती विविध साधनांद्वारे प्राप्त करण्यात आली आहे. तसेच लघु शोधनिबंध, संदर्भ ग्रंथ, साप्ताहिके, वर्तमानपत्र, विविध शासकीय अहवाल, इंटरनेट या दुय्यम साधनांचा अवलंब करण्यात आला आहे.

4. **विश्लेषण:** या शोधनिबंधात आशय विश्लेषणाचे तंत्र वापरून विश्लेषणात्मक माहितीची मुद्देसुद मांडणी करण्यात आली आहे.

5. **विषयाचे महत्व:** या शोधनिबंघात महाडमधील मंदिरे, तळे, गट, कोट, कुंड, लेण्या, वाड्या, विहिरी, कोंड, समाधीस्थळ, माळगुहा व छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या हिंदवी स्वराज्याच्या राजधानीचे ठिकाण रायगड या सर्व ऐतिहासिक स्थळांची माहिती व महत्व संक्षिप्त स्वरूपात अचूक शब्दात मांडण्यात येणार आहे. या माहितीचा उपयोग अभ्यासकांना, शोधकांना व पर्यटकांना निश्चितच होणार आहे. त्याचबरोबर सर्वपरिचीत ऐतिहासिक स्थळांबरोबरच दुर्लक्षित स्थळांचे महत्व सांगण्यात येणार असल्याने वरील सर्वांसाठी या विषयाचे महत्व निश्चितच उपयुक्त ठरेल.

6. महाडमधील ऐतिहासिक पर्यटन स्थळे

i)श्री. विरेश्वर मंदिर : महाड पंचक्रोशीचे आराध्य दैवत म्हणजे श्री विरेश्वर. हे महाडकरांचे आराध्य दैवत, मंदिराची सुंदर रचना, मंदिरातील लक्ष वेधून घेणारा नंदी, देवळाच्या सभामंडपातील दगडी खांबाची रचना व या दगडावरील कोरीव चित्रकाम ही या मंदिराची खास वैशिश्ट्यो. छत्रपती शिवाजी महाराजांनी श्री विरेश्वराचे अनेक वेळा घेतलेले दर्शन. व नानासाहेब पेशव्यांच्या काळात रायगडचे सुभेदार यशवंतराव पोतनीस यांनी या मंदिराचा केलेला जिर्णोध्दार हा ऐतिहासिक संदर्भ.